

ПОБУДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ТРИВИМІРНОГО ІНФРАСТРУКТУРНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

Проблема визначення рівня ефективності вкладення інвестицій визначається тим, що на якому ступені можна управляти ситуацією і підтримувати її працездатність. Організаційні схеми, при створенні яких враховуються людські фактори, які в свою чергу підсилюють ефект від застосування всієї системи інвестиційного процесу, і це таки приводить до виникнення ризику, який притаманний діям окремих осіб або цілих організаційних структур. В такому випадку функціонування системи погіршується, а досягнення цілі створити гнучку схему ефективного вкладення інвестиційних ресурсів ставиться під сумнів. В дійсний час це положення стає ще більш важливим, ніж в минулому, у зв'язку з рецесійними явищами в економіці, і на часі стали більш складні вимоги до гарантії надійності щодо захисту від ризиків, які вже більш наближуються до граничних.

В науковій літературі проблематикою упорядкування контролю за ефективною побудовою організаційних систем по залученню інвестиційних ресурсів займаються ряд видатних вчених, економістів і практиків, серед яких є зарубіжні Беренс В., Хавранек П., Бірман Г., Шмідт С., Віленський П. Л., Лівшиц В. Н., Ідрисов А. Б., Холт Р., Барнес С. [1; 2; 3; 4; 5] та вітчизняні Федоренко В. Г., Гойко Л. Ф., Бланк І. А. [6; 7]. Віддаючи належне результатам наукових досліджень, слід констатувати той факт, що в літературних джерелах відсутні комплексні дослідження по координації та взаємодії регіональних державних інституцій по питанню цільової направленості інвестиційних коштів.

Інвестиційні кошти, які залучаються для розвитку економіки держави в будь-якому випадку повинні з'явитися у виробничій сфері, лівову частку якої складають промислові підприємства. В нашому розумінні поняття «інвестиції» викликає узагальнююче представлення про фантастичний потік грошей, який повинен надходити до держави для налагодження діяльності фінансово-господарського механізму. Ось саме по такому принципу в головах можновладців представляється й схема управління цими потоками коштів, не розуміючи того, що необхідно диференційовано розбити напрямки проходження інвестиційного потоку, в залежності від того, де є найбільша прибутковість проектів і найменший ризик не повернення інвестованих коштів. Якщо реально подивитись на промисловий сектор, то очевидно ясно, що він фактично знаходиться на передостанньому місці по вливанню інвестиційних ресурсів, на останньому сільськогосподарське виробництво. Забувши про необхідність підтримувати власного виробника різними фінансовими дотаціями, розоривши і знищивши промисловий сектор економіки, держава з експортера промислової продукції перетворилась в імпортера і як результат цього негативне сальдо зовнішньоекономічної діяльності щорік зростає. Аналіз методичних пропозицій, які появляються в науковій літературі на виявляє ознак радикальних рішень, як змінити механізм управління тими незначними інвестиційними надходженнями, які ще надходять в державу, і як поживити

процес залучення вільних фінансових потоків, які таки є у світовій економіці.

Основною ціллю є подолання інвестиційної кризи на Україні виходить в дійсний час на передній план. Від її вирішення, можливо більш, ніж від всіх інших факторів залежить майбутнє української економіки. Для вирішення всіх проблем Україні необхідно економічне зростання не менш 4–5 % в рік на протязі 20 років. Для цього необхідні інвестиції на рівні 20–25 % ВВП. В силу обмеженості на даному етапі власних можливостей країни по відношенню до мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів важливе значення має масштабний притік іноземних інвестицій в розмірі 50–60 млрд. дол. США [8].

Але залучення такого об'єму інвестицій являється складним завданням, враховуючи обставину, що світовий попит на інвестиції набагато перевищує їх пропозицію. Звідси конкурентна боротьба, в яку повинна вступити Україна на світовому ринку капіталів, безповоротно робить проблему створення умов, що заохочують інвестиції знову актуальною.

Тут треба зазначити, що кінець ХХ століття характеризується виникненням нових рис в руху капіталів в світовій економіці і, як відбиття цих процесів в політиці, заохочення іноземних капіталів. Проходить переоцінка факторів, які притягують іноземний капітал. Традиційними рахуються перш за все економічні фактори: емний внутрішній ринок, наявність природних і виробничих ресурсів, дешевої робочої сили, можливість виходу на ринки третіх країн. Разом з тим інвестори все частіше приймають в розрахунок нові міркування, неекономічні по своїй природі — характер державної правової системи; якість робочої сили, відношення до праці, соціальні норми, традиції, культуру підприємництва; інфраструктура зв'язку і збутова мережа, доступ до інформації і її якість, а також інші фактори, які обумовлюють в інвесторів ріст так званих трансакційних витрат.

Вплив цих витрат на процеси інвестування проявляється в тому, що трансакційні витрати перешкоджають переміщенню ресурсів до користувача, для яких вони представляють найбільшу цінність. Якщо прийняти до уваги суть трансакційних витрат — це всі витрати, які пов'язані з обміном і захистом повноважень власності.

Трансакційними витратами іноземних інвесторів на Україні є [8]:

- витрати пошуку інформації: вони складаються з витрат часу і ресурсів на пошук іноземцями інформації про Україну, її економічний потенціал; її регіони, про українські підприємства-об'єкти приватизації або потенційних партнерах, а також витрат, які пов'язані з відсутністю, неповнотою або недосконалістю такої інформації;
- витрати виміру та розрахунків дотичних до якості інвестиційних об'єктів і результатів інвестиційної діяльності;
- витрати опортуністичної поведінки обумовлені недобросовісністю поведінки українських партнерів, які ухиляються від виконання умов угод;
- витрати відсутності специфікації і захисту прав власності іноземних інвесторів;

— витрати на захист від третіх осіб, які включають витрати від претензій третіх осіб (держави, організованої злочинності, хабарництва і т. д.) на частину корисного ефекту, який отриманий по результатам реалізації інвестиційного проекту.

Важливо відмітити, що ріст трансакційних витрат неминуче висовує на перший план проблему вдосконалення інституційного середовища, в якому здійснюється інвестування. При цьому не останнє місце займає проблема кваліфікаційного рівня інститутів, які в тій чи іншій мірі приймають участь в процесі заохочення і обслуговування іноземних інвестицій. З другого боку, головна функція інститутів — економія трансакційних витрат. Будь-який відомий інститут виникає як реакція на присутність трансакційних витрат, щоб мінімізувати їх вплив, збільшивши так чином угоди обміну. Внаслідок цього трансакційні витрати можна розглядати як цінність ресурсів, які направляються на створення і використання інститутів. Це як раз дозволяє говорити про їх визначний вплив на структуру і динаміку соціальних інститутів, в тому числі, і інвестиційній сфері.

В свою чергу формування інституційного середовища, яке сприяє заохоченню іноземних інвестицій, допускає перш за все створення національної інвестиційної інфраструктури. Конкретно мова йде про створення ефективної трьохвимірної інфраструктури інвестиційного комплексу. В її склад повинні ввійти шість інституційних елементів, взаємодіючих один з одним відповідним чином. На рис. 1 наведено структуру такої взаємодії [9].

Інституційний елемент №1 (I рівень) представлений органами державного управління, які займаються питаннями іноземного інвестування. До них відносяться Кабінет Міністрів, Національний Банк, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі, Міністерство економіки, Міністерство фінансів, Міністерство іноземних справ, Фонд державного майна, Державний митний комітет і Державна податкова адміністрація.

До основних функціональних обов'язків інститутів першого рівня повинно відноситись вдосконалення і стабілізація національного законодавства по питанням іноземного інвестування; вирішення конфліктних ситуацій між вітчизняними суб'єктами інвестиційної діяльності; підготовка Президенту України пропозицій по запобіганню виникнення спорів між іноземними інвесторами і орга-

нами виконавчої влади і місцевого самоуправління, визначення шляхів їх позасудового вирішення; статистичний моніторинг інвестиційного попиту зі сторони вітчизняних фірм і пропозиції зі сторони іноземних інвесторів, а також забезпечення ефективності і цільового використання іноземних інвестицій з одночасним покращенням інвестиційного клімату для іноземних інвесторів.

Окрім цього, в компетенцію інституційних елементів I рівня, в свою чергу, повинні входити створення неформальних організаційних елементів, які сприяють інвестиційній діяльності.

Якщо проаналізувати склад перелічених інституційних представників і їх різнопланову діяльність, то можна констатувати, що немає однієї організації, яка приводила ідеологію інвестування. Фактично інституційних представників є достатньо, але хто б конкретно відповідав за інвестиційну політику — то такого немає.

Для вирішення цієї проблеми пропонується створити Державний комітет по інвестиційній політиці. На схемі 1 такий комітет віднесений до підрівня 1А (елемент 2). Комітет повинен стати зв'язуючим і координуючим органом провадження інвестиційної політики на теренах всієї держави. Він повинен поєднувати зусилля всіх державних інститутів, які входять до першого рівня (елемент 1). Враховуючи те, що цим інститутам поставлені різні державні завдання, то й результат по поєднанню зусиль на покращенню інвестиційного клімату в багатьох випадках буває нульовий, або навіть негативний, особливо це важливо для взаємодії всіх учасників інвестиційного процесу з Податковою адміністрацією, яка виділила себе в окрему касту і на жаль нерозумна політика її керівництва веде до розорення держави, а не до накопичення національного багатства. Безпідставне закриття, через систему штрафів, сотень і сотень підприємств розриває економічний ланцюг взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності, що унеможливує нормалізувати процес відтворення. Діяльність податкової адміністрації зветься не до суті перевірок, а до форми подачі звітної документації, що не підвищує наш імідж в очах іноземних партнерів.

II рівень інвестиційного інфраструктурного комплексу складають три інституційних елемента: вітчизняний реципієнт (№3), іноземний інвестор (№4) і інвестиційний банк (№5). При цьому головним інституційним елементом, який буде визначати ефективність функціонування всього інвестиційного процесу повинен стати інвестиційний банк. Він по суті стає зв'язуючою ланкою, по якому пройдуть інвестиції, в тому числі з-за кордону, забезпечуючи зв'язок між підприємствами, зацікавленими в отриманні інвестицій, і інвесторами, в яких є капітал для забезпечення цих вкладень. Таким чином, інвестиційний банк повинен стати своєрідним містком між Україною і світовим ринком капіталу.

Створення інвестиційних банків — дієвий шлях зниження трансакційних витрат іноземних інвесторів, тому що такі банки не тільки зможуть знаходити інвесторів, але й проводити всі необхідні підготовчі заходи по укладенню і супроводженню угоди з ціллю отриманням підприємством реальних грошей.

В дійсний час в нашій країні не існує національних інвестиційних банків. Бум універсалізації, який охопив банківську систему, мав і свої негативні сторони: банки втратили визначені сфери управління капіталами і на-

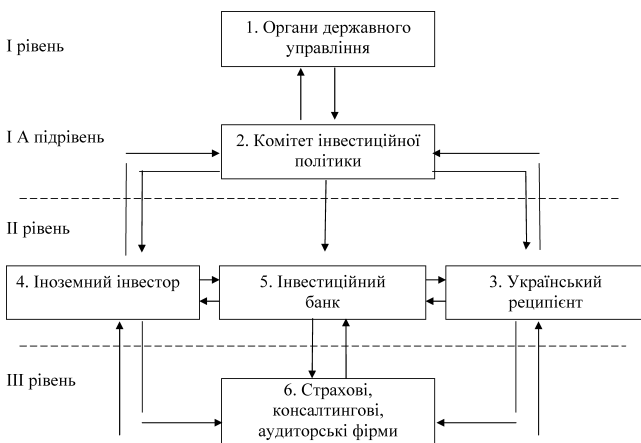

Рис. 1. Система взаємодії інституційних елементів національного інфраструктурного комплексу

дання банківських послуг. Якщо немає вітчизняного представника, тоді вільне місце займають іноземні банки. Немає необхідності говорити, що країна при цьому поступово втрачає контроль над інвестиційною політикою в сфері залучення іноземних капіталів.

Одним з шляхів заохочення закордонних інвесторів може бути також розгортання мережі венчурних інвестиційних фондів і компаній. На сьогодні відсутній ринок венчурного капіталу, того який використовується для фінансування науково-технічних розробок та винаходів. Враховуючи те, що в недалекому минулому Україна бала могутньою науковою державою, де збереглися підприємства, які випускають продукцію, яка є конкурентноздатною за кордоном. Однак відсутня правова база, яка спонукає проведення ризикових інвестиційних операцій, в результаті чого функціонування венчурних компаній і фондів має визначені обмеження. Тому необхідно в найближчому майбутньому прийняти ряд мір для створення особливого режиму функціонування венчурних інвестиційних фондів.

Елемент № 6 (III рівень) інвестиційного комплексу об'єднує всі підприємства інвестиційної інфраструктури, які обслуговують процес притягнення іноземних інвестицій — страхові, консалтингові, аудиторські компанії і т. д.

Одним з найголовніших завдань заохочення іноземних інвестицій повинно стати створення інформаційної мережі в границях всієї території України. Це, в свою чергу, диктує необхідність створення центрів концентруючих інформацію по всім факторам зовнішнього макросередовища, аналіз і надання на комерційній основі комплексної, релевантної інформації кожному конкретному клієнту.

До недавнього часу єдиним таким центром була мережа державних статистичних управлінь в регіонах. Але так як ця система мала основне завдання надання статистичних даних міністерствам і відомствам державного управління то в дійсний час їх діяльність не задовольняє потреби учасників ринку в інформаційному забезпеченні їх діяльності. Іншим постачальником інформаційного забезпечення є на сьогоднішній день торгівельно-промислові палати (ТПП). Але і в даному випадку існує визначеного роду проблема, пов'язана з тим, що діяльність ТПП в основному направлена на активізацію міжнародної торгівлі. Тому в ТПП зберігається інформація, призначена перш за все для учасників експортно-імпорتنних операцій, а не іноземних інвесторів.

Існує ще одне джерело комерційної інформації — інвестиційні компанії. Однак, так як інформаційні потоки, якими вони оперують, в основному породжені в рамках не сформованого в Україні фондового ринку, що вони не здатні на відповідному рівні здійснювати повноцінне інформаційне забезпечення іноземних інвесторів.

Таким чином постає проблема створення нових структур інформаційного забезпечення. Беручи до уваги технічну складність і високу вартість створення інформаційної мережі в найближчий час доцільним являється:

створення при Комітеті інвестиційної політики відділу централізованого інформаційного забезпечення іноземних інвесторів. В функції цього відділу повинно входити: надання інформаційних, оперативних і консультативних послуг; формування каталогів підприємств, які приватизуються; бази електронних даних; постійне поповнення інформації і її рекламування; проведення аукціонів, конференцій, маркетингових заходів;

створення при Комітеті інвестиційної політики центру збору і обробки економічної і правової інформації по прикладу західних рейтингових агентств, які за визначеною оплатою збирають інформацію, а після її обробки з коментарями та прогнозами продавати;

Вітчизняні консалтингові фірми, які мають необхідний кадровий потенціал і відповідні практичні розробки, також могли успішно співпрацювати з інституційними елементами I і II рівня, сприяючи заохоченню іноземних інвесторів. В рамках такого співробітництва однією з основних функцій консалтингових фірм може бути проведення по завданню будь-якого з елементів інвестиційного комплексу експертного аналізу інвестиційної привабливості об'єктів різних форм власності і виробничих напрямків. Після первинної обробки отриманої від потенційних реципієнтів інформації, по-перше, може накопичуватися в агрегованому вигляді в файлах інвестиційних банків або Комітету по інвестиційній політиці, а, по-друге, після проведення її до відповідності з міжнародними стандартами ця інформація може розповсюджуватися по всьому світу через представництва консалтингових фірм і інвестиційних банків за кордоном.

В результаті функціонування подібного інвестиційного комплексу, будуть створені умови для поступального і динамічного розвитку вітчизняного інвестиційного процесу і суттєво збільшити об'єм як вітчизняних, так і іноземних інвестицій.

Запропонована інституційна структура також буде сприяти скороченню рівня корупції серед регіональних службовців, які в дійсний час в основному монополюють вирішують питання іноземного інвестування. Не менш важливою перевагою запропонованої інституційної структури повинна стати також прозорість національного інвестиційного менеджменту для іноземних інвесторів, включаючи рух інвестиційних ресурсів і, як наслідок, підвищення ділової репутації в очах солідних західних інвесторів.

Література

1. Беренс В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / В. Беренс, П. Хавранек. — М. : Мир, 2008. — 205 с.
2. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционный проектов / Г. Бирман, С. Шмидт. — М. Банки и биржи. ЮНИИТИ, 2009. — 652 с.
3. Виленский П. Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов / П. Л. Виленский, В. Н. Лившиц. — М. : Дело, 2008. — 285 с.
4. Идрисов А. Б. Планирование и анализ эффективности инвестиций / А. Б. Идрисов. — М. : PRO-INVEST CONSULTING, 2005. — 180 с.
5. Холт Р. Планирование инвестиций / Р. Холт, С. Барнес. — М. : Прогрес, 2008. — 488 с.
6. Федоренко В. Г. Инвестознавство: підручник / В. Г. Федоренко, А. Ф. Гойко ; за наук. ред. В. Г. Федоренко. — К. : МАУП, 2000. — 408 с.
7. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2001. — 448 с.
8. Костів М. А. Страховий захист інвестиційних ризиків / М. А. Костів, В. А. Тарасенко, С. В. Тарасенко. — Страховий — Львів.: Українське агентство гуманітарних технологій «Пріоритет», ЛА «Піраміда», 2008. — 240 с.
9. Тарасенко С. В. Ризики інвестиційної привабливості / С. В. Тарасенко. — Ужгород : Видавництво Ужгородського державного університету, 2010. — 236 с.